

تاریخ دریافت مقاله: ۹۱/۴/۲

تاریخ تصویب مقاله: ۹۲/۱/۲۵

رابطه دلبستگی به والدین و همسالان با کمال‌گرایی و عملکرد تحصیلی در دانش‌آموزان پسر دبیرستان‌های دولتی شهر ایلام

دکتر ناصر بهروزی*، دکتر منیجه شهنی ییلاق** و یاسر علیزاده***

چکیده

دلبستگی به والدین نقش زیادی در سلامت روانی و سازگاری فرد در آینده دارد و می‌تواند در سایر متغیرهای شخصیتی و عملکرد فرد در حوزه‌های مختلف اثرگذار باشد. بنابراین هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه دلبستگی به والدین و همسالان با کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه و عملکرد تحصیلی بوده است.

روش پژوهش از نوع همبستگی است و جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش‌آموزان پسر سال اول دبیرستان‌های شهر ایلام که در سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ مشغول به تحصیل بودند تشکیل می‌دهند.

Emai: behroozyn@yahoo.com

* استادیار دانشگاه اهواز

** استاد دانشگاه شهید چمران اهواز

*** کارشناسی ارشد دانشگاه شهید چمران اهواز

نمونه‌ای شامل ۳۶۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی چند مرحله‌ای انتخاب شدند و پرسشنامه دل‌بستگی به والدین و همسالان، پرسشنامه کمال‌گرایی در مدرسه و مقیاس کمال‌گرایی اهواز را تکمیل کردند. روش‌های آماری به کار گرفته شده در این پژوهش، همبستگی ساده و رگرسیون چند متغیره بود. یافته‌ها نشان‌دهنده روابط معنی‌دار میان متغیرهای مورد بررسی بوده است. این یافته‌ها نشان می‌دهند که دل‌بستگی به مادر برای پیش‌بینی کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه بیشترین توان پیش‌بینی را دارد در حالی که برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی، دل‌بستگی به پدر دارای بیشترین توان پیش‌بینی است. ضمناً سطح معنی‌داری ۰/۰۱ و ۰/۰۵ در نظر گرفته شده است. نتایج این پژوهش تأثیرات عوامل فرهنگی را که این پژوهش در آن انجام شده بر روابط برخی از متغیرها نشان می‌دهد و به نقش رفتار والدین در کمال‌گرایی کودک و نیز نقش والدین و همسالان در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان می‌پردازد.

واژه‌های کلیدی: دل‌بستگی به پدر، دل‌بستگی به مادر، دل‌بستگی به همسال، کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه، عملکرد تحصیلی.

مقدمه

کمال‌گرایی^۱ در اصل به صورت تمایل پایدار فرد به وضع معیارهای کامل و دست‌نیافتنی و تلاش برای تحقق آن‌ها که با خود ارزیابی‌های انتقادی از عملکرد شخصی همراه است، تعریف شده است (برنز^۲، ۱۹۸۰؛ فروست^۳، مارتن^۴، لهارت^۵ و روزنبلت^۶، ۱۹۹۰). تحقیقات اخیر در مورد کمال‌گرایی به این سازه به مثابه یک سازه چند بعدی می‌نگرند که شامل کمال‌گرایی

-
- 1- perfectionism
  - 2- Burns
  - 3- Frost
  - 4- Marten
  - 5- Lahart
  - 6- Rosenblate

سازگاران^۱ و کمال‌گرایی ناسازگاران^۲ است (فلت^۳ و هویت^۴، ۲۰۰۲). کمال‌گرایی سازگاران شامل یک استاندارد بالای واقع‌گرایانه شخصی، نظم و سازماندهی و آرزوی بی‌نظیر بودن است. در مقابل، کمال‌گرایی ناسازگاران شامل استانداردهای بالای غیر واقعی، نگرانی مفرط در مورد اشتباهات و ادراک ناهماهنگی بین عملکرد و استانداردهای شخصی است (انس^۵ و کاکس^۶، ۲۰۰۲).

فرق اساسی کمال‌گرایی سازگاران و ناسازگاران این است که در کمال‌گرایی ناسازگاران به رغم وجود شواهد متضاد یا به عبارتی، شواهدی که حاکی از غیر واقعی بودن استانداردها هستند، تمایلات کمال‌گرایی همچنان تداوم می‌یابند (علیلو، ۱۳۸۵). علاوه بر این، با وجود این که کمال‌گرایان سازگار و ناسازگار هر دو با داشتن استانداردهای بالا برای عملکرد شخصی مشخص می‌شوند، تفاوت این افراد در آن است که کمال‌گرایان سازگار برای رسیدن به این استانداردها تلاش خود را به خرج می‌دهند در حالی که عزت نفس^۷ خود را فدای آن نمی‌کنند (لاول^۸ و لیمک^۹، ۲۰۰۹). در مقابل، کمال‌گرایان ناسازگار بیشتر نگران عواقب کار خود بوده و در صورت برآورده نشدن این استانداردها، واکنش‌های منفی زیادی نشان می‌دهند (استابر^{۱۰} و رامبو^{۱۱}، ۲۰۰۷). به عبارت دیگر با این که داشتن معیارهای بالا برای عملکرد شخصی مفید است، زمانی که این معیارها توسط خود فرد و واقع‌بینانه انتخاب نشوند، پایه و اساس بسیاری از

-
- 1- adaptive perfectionism
  - 2- maladaptive perfectionism
  - 3- Flett
  - 4- Hewitt
  - 5- Enns
  - 6- Cox
  - 7- self-esteem
  - 8- Lowell
  - 9- Limke
  - 10- Stoeber
  - 11- Rambow

خصوصیات منفی روانی مانند خودانتقادی^۱، احساس مفید نبودن^۲ و افسردگی^۳ در افراد می‌شوند (رایس^۴ و میرزاده^۵، ۲۰۰۰؛ ساسارولی^۶ و روگیرو^۷، ۲۰۰۵).

امروزه توجه بیشتری به این سازه در میان اعضای خانواده‌ها متمرکز شده است تا آنجا که مشخص شده کمال‌گرایی در بین اعضای خانواده مشترک است و والدین مضطرب^۸ احتمالاً زمینه را برای کمال‌گرایی در نوجوانان خود فراهم می‌کنند (کوک^۹ و کیرنی^{۱۰}، ۲۰۰۹). به همین دلیل روان‌شناسان بر نقش الگودهی والدین در رشد تمایلات کمال‌گرایانه کودکان و نوجوانان تأکید کرده و این عوامل مرتبط با کمال‌گرایی را مورد بررسی قرار داده‌اند. یکی از مهمترین این متغیرها که با رشد کمال‌گرایی در ارتباط است دلبستگی^{۱۱} به والدین و کیفیت این دلبستگی است. واژه دلبستگی به وجود رابطه‌ای قوی با یک شخص و یا عشق^{۱۲} به یک فرد خاص اشاره دارد. این اصطلاح در روان‌شناسی رشد به صورت رابطه دو جانبه^{۱۳} خاصی بین نوزاد و مادر تعریف می‌شود (پریور^{۱۴} و گلاسر^{۱۵}، ۲۰۰۶). همچنین دلبستگی به صورت الگوهای تفکر،

-
- 1- self-criticism
  - 2- uselessness
  - 3- depression
  - 4- Rice
  - 5- Mirzadeh
  - 6- Sassaroli
  - 7- Ruggiro
  - 8- anxious
  - 9- Cook
  - 10- Kearney
  - 11- attachment
  - 12- love
  - 13- reciprocal
  - 14- Prior
  - 15- Glaser

احساس و رفتارهای شخصی در رابطه نزدیک با مراقب، شریک عاطفی و دیگر افراد صمیمی تعریف شده است (بوتوناری^۱، روبرتس^۲، کلی^۳، کاشدان^۴ و سیسلا^۵، ۲۰۰۷).

نظریه دلبستگی^۶ بالبی^۷ (۱۹۸۰) توضیح می‌دهد که چگونه نوزاد از نظر عاطفی به مراقب خود دلبسته شده و زمانی که از او جدا می‌شود از نظر عاطفی آشفته می‌شود. بالبی (۱۹۸۰) معتقد بود که کودکان از طریق تعامل با مراقبین خود، مدل‌های درون‌کاوی^۸ از خود و دیگران می‌سازند؛ مدل‌هایی که بازنمایی‌های نموداری^۹ از خود و دیگرانی هستند که از آن‌ها به عنوان راهنما برای تفسیر وقایع و شکل‌گیری انتظارات، درباره روابط انسانی استفاده می‌کنند. نوزادانی که مراقبینی حساس و پاسخ‌دهنده دارند، احتمالاً اینگونه استنتاج می‌کنند که دیگران قابل اطمینان^{۱۰} هستند، بنابراین مدل درون‌کاوی مثبتی از دیگران در خود رشد می‌دهند. نوزادانی که مراقبانی غیرحساس، بی‌مسئولیت و سوء استفاده کننده دارند، احتمالاً اینگونه نتیجه می‌گیرند که دیگران قابل اعتماد^{۱۱} نیستند و بنابراین در خود یک مدل درون‌کاوی منفی از دیگران رشد می‌دهند. نوزادان همچنین یک مدل درون‌کاوی از خودشان نیز که حاصل تجارب دوران نوزادی آن‌هاست، رشد می‌دهند. نوزادانی که والدینی پاسخ‌دهنده و حساس نسبت به نیازهایشان داشته‌اند، احتمالاً اینگونه نتیجه می‌گیرند که ارزشمند^{۱۲} و دوست داشتنی^{۱۳} هستند. پس مدل درون‌کاوی مثبتی از خود رشد می‌دهند. در مقابل نوزادانی که علایم آن‌ها به وسیله مراقبشان

-
- 1- Bottonari
  - 2- Roberts
  - 3- Kelly
  - 4- Kashdan
  - 5- Ciesla
  - 6- attachment theory
  - 7- Bowlby
  - 8- internal working model
  - 9- schematic representations
  - 10- dependable
  - 11- trustworthy
  - 12- worthy
  - 13- loveable

نادیده گرفته می‌شود، ممکن است این گونه نتیجه بگیرند که نالایق هستند و در نتیجه یک مدل درون‌کاوی منفی درباره خود تشکیل دهند. بالبی باور داشت که رفتار دلبستگی و تأثیرات ارتباطات اولیه پایه و اساس رفتارهای دلبستگی در تمام طول عمر می‌شوند زیرا مدل‌های درون‌کاوی اولیه درونی شده و باعث انتظاراتی از خود و دیگران در ارتباطات بعدی می‌شود.

لاول و لیمک (۲۰۰۹) در پژوهشی رابطه بین دلبستگی و انواع کمال‌گرایی در دانشجویان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه در پژوهش ذکر شده نشان داد که دلبستگی دوسوگرا^۱، کمال‌گرایی ناسازگارانه را پیش‌بینی می‌کند به این صورت که سطوح بالای دلبستگی دوسوگرا با سطوح بالای کمال‌گرایی ناسازگارانه همراه است. اسپیرس نیومیستر^۲ و فینچ^۳ (۲۰۰۶) در پژوهش خود تحت عنوان کمال‌گرایی در دانش‌آموزان با توانایی بالا دریافتند که دلبستگی با کمال‌گرایی رابطه دارد و دلبستگی ناایمن^۴ هم با کمال‌گرایی خودمدار و هم با کمال‌گرایی القاشده اجتماعی رابطه دارد. همچنین رایس و میرزاده (۲۰۰۰) به این نتیجه دست یافتند که دلبستگی می‌تواند نوع کمال‌گرایی را پیش‌بینی کند؛ به این صورت که کمال‌گرایان سازگار نسبت به کمال‌گرایان ناسازگار، دلبستگی ایمن^۵ بیشتری به والدین خود نشان دادند. بشارت، جوشن‌لو و میرزمانی (۱۳۸۳) نیز نشان دادند که سبک دلبستگی ایمن با کمال‌گرایی مثبت همبستگی مثبت و با کمال‌گرایی منفی همبستگی منفی معنی‌داری دارد.

با توجه به نقش آموزش و پرورش در رشد و شکوفایی استعدادها در سال‌های اخیر توجه فزاینده‌ای به عملکرد تحصیلی و عوامل مرتبط با پیشرفت تحصیلی در دانش‌آموزان شده است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که عوامل فراوانی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در ارتباط بوده است. یکی از مهمترین متغیرهایی که با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان در ارتباط است روابط

1- ambivalent attachment

2- Spirs Neumeister

3- Finch

4- insecure attachment

5- secure attachment

عاطفی والد- فرزندی و نوع دلبستگی به والدین و دوستان است (فاس^۱ و توبمن^۲، ۲۰۰۲؛ عبادی و معتمدین، ۱۳۸۶).

لی^۳، هامان^۴ و ونگ^۵ (۲۰۰۶) در تحقیقی تحت عنوان تأثیر روابط نزدیک خانوادگی بر یادگیری خودگردان^۶ و سازگاری تحصیلی دریافتند که بین ارتباطات نزدیک خانوادگی و یادگیری خودگردان، رابطه مثبتی وجود دارد. اما بالعکس دوچسن^۷ و لاروس^۸ (۲۰۰۷) ارتباط بین دلبستگی بزرگسالان به والدین و انگیزش^۹ و عملکرد تحصیلی آن‌ها را مورد بررسی قرار دادند، نتایج نشان داد که دلبستگی به والدین و همسالان به طور مثبتی با انگیزش تحصیلی در ارتباط بود اما دلبستگی به والدین با عملکرد تحصیلی رابطه معنی‌داری نداشت. علاوه بر این آتش روز، پاکدامن و عسگری (۱۳۸۷) نشان دادند که دلبستگی به مادر، پدر و همسالان با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی‌داری دارد. نتیجه نهایی تحقیق نشان داد که دلبستگی به مادر بیشترین قدرت پیش‌بینی‌کنندگی پیشرفت تحصیلی را دارد. این یافته‌ها محققان را به این سؤال رهنمون کرد که نقش الگودهی والدین در رشد تمایلات کمال‌گرایانه و سازگاری‌های بعدی فرد به چه میزان است. بنابراین هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه و عملکرد تحصیلی است.

این پژوهش به دنبال آزمون فرضیه‌های زیر است:

- ۱- دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی سازگارانه رابطه چندگانه دارند.
- ۲- دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی ناسازگارانه رابطه چندگانه دارند.

1- Fass
 2- Tubman
 3- Lee
 4- Hamman
 5- Wang
 6- self-regulated learning
 7- Duchesne
 8- Larose
 9- motivation

۳- دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با عملکرد تحصیلی رابطه چندگانه دارند.

روش

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری پژوهش را کلیه دانش‌آموزان پسر سال اول دبیرستان‌های دولتی شهر ایلام تشکیل می‌دهند که در سال تحصیلی ۸۸-۱۳۸۷ مشغول به تحصیل بودند. از بین ۱۸۰۰ دانش‌آموز سال اول دبیرستان‌های دولتی این شهر، ۳۶۰ نفر از طریق نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند. به دلیل تکمیل ناقص برخی از پرسشنامه‌ها، عملیات آماری بر روی ۳۴۵ نفر از این نمونه صورت گرفت و ۱۵ نفر از نمونه خارج شدند.

ابزارهای سنجش

۱- پرسشنامه دل‌بستگی به والدین و همسال (IPPA)^۱

این پرسشنامه توسط آرمسدن^۲ و گرینبرگ^۳ (۱۹۸۷) به منظور سنجش دل‌بستگی نوجوانان به والدین و همسالان برای سنین ۱۰-۲۰ سال تهیه شده است. منظور از دل‌بستگی به والدین و همسال احساس امنیت عاطفی نوجوانان نسبت به آنان و میزان جستجو و استفاده نوجوانان از آنان در شرایط تنش‌زاست. این پرسشنامه دارای سه بخش دل‌بستگی به مادر^۴، دل‌بستگی به پدر^۵ و دل‌بستگی به همسال^۶ است و هر بخش ۲۵ ماده دارد. هر یک از این سه بخش نیز دارای سه خرده مقیاس اعتماد^۷ (میزان اعتماد، درک و احترام متقابل نوجوانان و چهره دل‌بستگی)، ارتباط^۸

1- Inventory of Parent and Peer Attachment

2-Armsden

3- Greenberg

4- mother attachment

5- father attachment

6- Peer attachment

7- trust

8- communication

(کیفیت و درجه ارتباط نوجوانان با مادر، پدر و همسالان) و بیگانگی^۱ (میزان خشم و عصبانیت نوجوانان از مادر، پدر و همسالان) هستند. هر چه این نمره‌ها بالاتر باشند ایمنی بیشتری در روابط وجود دارد. آرمسدن و گرینبرگ (۱۹۸۷) اعتبار و پایایی این مقیاس را در حد قابل قبولی گزارش دادند. این پرسشنامه دارای اعتبار همزمان بالایی بوده به طوری که ماده‌ها با مقیاس افسردگی و تنهایی همبستگی منفی و با عزت نفس، رضایت از زندگی و ناامیدی کمتر، رابطه مثبتی به دست داده‌اند.

در پژوهش حاضر، برای محاسبه ضریب اعتبار هر سه بخش این پرسشنامه، همبستگی ماده‌ها با سه سؤال محقق ساخته محاسبه شده است. نتایج نشان داد که دلبستگی به مادر، دلبستگی به پدر و دلبستگی به همسالان به ترتیب ۰/۴۲، ۰/۴۹ و ۰/۵۸ با سؤال‌های ملاک، همبستگی دارند که این همبستگی‌ها همگی در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنی دار هستند. همچنین پایایی آن در روش آزمون مجدد در فاصله سه هفته بر روی یک نمونه ۲۷ نفری از آزمودنی‌های ۱۸-۲۰ ساله برای دلبستگی به والدین ۰/۹۳ و برای دلبستگی به همسالان، ۰/۸۶ گزارش شده است (آرمسدن و گرینبرگ، ۱۹۸۷). برون (۱۳۸۵) در پژوهش خود ضرایب پایایی به روش آلفای کرونباخ را برای دلبستگی به مادر ۰/۸۲، برای دلبستگی به پدر ۰/۸۶ و برای دلبستگی به همسالان ۰/۸۴ محاسبه کرد. در پژوهش حاضر، ضریب پایایی مقیاس دلبستگی با روش آلفای کرونباخ محاسبه شده است. این ضرایب برای دلبستگی به مادر، پدر و همسالان به ترتیب ۰/۷۰، ۰/۷۶ و ۰/۸۶ به دست آمده و نشان‌دهنده دقت بالای این ابزار هستند.

۲- پرسشنامه کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه

کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه در این پژوهش از طریق پرسشنامه کمال‌گرایی که

1- alienation

توسط استابر، اوتو^۱، پسچک^۲، بیکر^۳ و استول^۴ (۲۰۰۷) طراحی شده، ارزیابی شده است. این پرسشنامه ابتدا به منظور اندازه‌گیری «تلاش برای به کمال رسیدن»^۵ و «واکنش‌های منفی به نرسیدن به کمال»^۶ در ورزش توسط استابر، اوتو و استول (۲۰۰۴) ساخته شد و برای اجرای آن در مدرسه توسط استابر و همکاران (۲۰۰۷) تغییراتی در آن اعمال شد. این پرسشنامه شامل دو بخش «تلاش برای به کمال رسیدن» و «واکنش‌های منفی نسبت به نرسیدن به کمال» است. هر بخش پرسشنامه شامل ۵ ماده است و در مجموع هر دو بخش آن ۱۰ ماده دارد. روش نمره‌گذاری این پرسشنامه به شکل لیکرت است؛ یعنی برای پاسخ دادن از شش درجه‌بندی هرگز، کم (به ندرت)، تا حدودی، زیاد، اغلب اوقات و همیشه استفاده شده است.

استابر و همکاران (۲۰۰۷) ضرایب اعتبار و پایایی این پرسشنامه را در حد قابل قبولی گزارش دادند. خرده مقیاس واکنش‌های منفی به عدم رسیدن به کمال با ترس از شکست و شکایت‌های جسمانی رابطه معنی‌داری نشان داده، در حالی که خرده‌مقیاس تلاش برای به کمال رسیدن با امید به موفقیت، انگیزش و پیشرفت تحصیلی، همبستگی معنی‌داری داشته است (استابر و رامبو، ۲۰۰۷). در پژوهش حاضر برای محاسبه ضریب اعتبار همزمان این پرسشنامه، همبستگی ماده‌ها با مقیاس کمال‌گرایی اهواز (نجاریان، عطاری و زرگر، ۱۳۸۰) محاسبه شد. نتایج نشان داد که تلاش برای به کمال رسیدن ۰/۶۳- و واکنش‌های منفی به نرسیدن به کمال ۰/۶۸، با مقیاس کمال‌گرایی اهواز همبستگی دارد. این همبستگی‌ها در سطح $p < 0/001$ معنی‌دار بوده و تأییدی بر اعتبار بالای این ابزار هستند. استابر و همکاران (۲۰۰۷) ضرایب پایایی به روش آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس تلاش برای به کمال رسیدن ۰/۶۸ و برای خرده‌مقیاس واکنش‌های منفی به عدم رسیدن به کمال را ۰/۷۷ گزارش دادند. در پژوهش حاضر برای تعیین

1- Otto

2- Pescheck

3- Becker

4- Stoll

5- striving for perfection

6- negative reactions to imperfection

ضرایب پایایی این ابزار از روش آلفای کرونباخ برای هر دو خرده‌مقیاس استفاده شده است. این ضرایب برای تلاش برای به کمال رسیدن ۰/۸۴ و برای واکنش‌های منفی نسبت به نرسیدن به کمال ۰/۸۰ محاسبه شد. این ضرایب، دقت بالای این ابزار را می‌رسانند.

۳- مقیاس کمال‌گرایی اهواز (APS)^۱

مقیاس کمال‌گرایی اهواز یک مقیاس خودگزارشی ۲۷ ماده‌ای است که با روش تحلیل عوامل توسط نجاریان و همکاران (۱۳۸۰) در یک نمونه ۳۹۵ نفری از دانشجویان دانشگاه‌های شهید چمران و آزاد اسلامی اهواز ساخته شده است. ماده‌های این مقیاس دارای چهار گزینه هرگز، به ندرت، گاهی اوقات و اغلب اوقات است که آزمودنی‌ها یکی از آن را انتخاب می‌کنند. در این مقیاس تنها ماده‌های ۱۱، ۱۶، ۱۷ و ۲۲ به صورت معکوس نمره‌گذاری می‌شوند. نجاریان، عطاری و زرگر (۱۳۸۰) اعتبار و پایایی این ابزار را در حد قابل قبولی گزارش داده‌اند. لازم به ذکر است این پرسشنامه به منظور سنجش روایی پرسشنامه کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه استفاده شده است.

۴- عملکرد تحصیلی

عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان از طریق معدل نیمسال اول سال تحصیلی ۱۳۸۷-۸۸ بدون در نظر گرفتن درس‌های ورزش و انضباط مورد ارزیابی قرار گرفته است.

یافته‌های پژوهش

الف) یافته‌های توصیفی

یافته‌های توصیفی این پژوهش شامل شاخص‌های آماری مانند میانگین، انحراف معیار،

کمترین و بیشترین نمره‌های آزمودنی‌ها در متغیرهای مورد مطالعه است که در جدول ۱ ارائه شده است.

جدول ۱: میانگین، انحراف معیار، حداقل و حداکثر نمره‌های آزمودنی‌ها در

دل بستگی به والدین و همسال

شاخص آماری متغیرها	میانگین	انحراف معیار	حداقل نمره	حداکثر نمره
دل بستگی به مادر	۹۳/۰۲	۱۳/۶۴	۴۵	۱۱۹
دل بستگی به پدر	۸۷/۵۵	۱۴/۰۳	۳۶	۱۱۵
دل بستگی به همسال	۸۷/۲۶	۱۴/۰۷	۴۳	۱۱۹
کمال‌گرایی سازگار	۲۱/۹۸	۵/۵۶	۵	۳۰
کمال‌گرایی ناسازگار	۱۷/۷۵	۵/۱۲	۵	۳۰
عملکرد تحصیلی	۱۴/۷۲	۲/۴۲	۸	۱۹/۵۰

همان‌طور که در جدول ۱ ملاحظه می‌شود، میانگین و انحراف معیار در دل بستگی به مادر به ترتیب ۹۳/۰۲ و ۱۳/۶۴، در دل بستگی به پدر به ترتیب ۸۷/۵۵ و ۱۴/۰۳ و در دل بستگی به همسال به ترتیب ۸۷/۲۶ و ۱۴/۰۷ است. همچنین همان‌طور که در این جدول ملاحظه می‌شود، میانگین و انحراف معیار در متغیر کمال‌گرایی سازگارانه به ترتیب ۲۱/۹۸ و ۵/۵۶، در متغیر کمال‌گرایی ناسازگارانه به ترتیب ۱۷/۷۵ و ۵/۱۲ و در عملکرد تحصیلی به ترتیب ۱۴/۷۲ و ۲/۴۲ است.

ب) یافته‌های مربوط به فرضیه‌های پژوهش

در این بخش ابتدا همبستگی‌های ساده بین متغیرهای پژوهش و سپس همبستگی‌های چندگانه آورده شده است. جدول ۲ ضرایب همبستگی ساده دل بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی سازگارانه و ناسازگارانه و عملکرد تحصیلی را نشان می‌دهد.

جدول ۲: ضرایب همبستگی ساده دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی

سازگاران و ناسازگاران و عملکرد تحصیلی

متغیر ملاک	متغیر پیش‌بین	ضریب همبستگی	سطح معنی‌داری
کمال‌گرایی سازگاران	دل‌بستگی به مادر	۰/۴۱۶	۰/۰۰۱
	دل‌بستگی به پدر	۰/۳۷۹	۰/۰۰۱
	دل‌بستگی به همسال	۰/۳۷۲	۰/۰۰۱
کمال‌گرایی ناسازگاران	دل‌بستگی به مادر	-۰/۴۳۲	۰/۰۰۱
	دل‌بستگی به پدر	-۰/۳۸۹	۰/۰۰۱
	دل‌بستگی به همسال	-۰/۴۳۰	۰/۰۰۱
عملکرد تحصیلی	دل‌بستگی به مادر	۰/۲۴۱	۰/۰۰۱
	دل‌بستگی به پدر	۰/۲۸۷	۰/۰۰۱
	دل‌بستگی به همسال	۰/۲۷۷	۰/۰۰۱

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، همه متغیرهای پیش‌بین با کمال‌گرایی سازگاران رابطه معنی‌دار دارند. همبستگی بین دل‌بستگی به مادر و کمال‌گرایی سازگاران $r=0/416$ ، بین دل‌بستگی به پدر و کمال‌گرایی سازگاران $r=0/379$ و بین دل‌بستگی به همسال و کمال‌گرایی سازگاران $r=0/372$ است که همگی در سطح $p=0/001$ معنی‌دار هستند. همچنین همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، همه متغیرهای پیش‌بین با کمال‌گرایی ناسازگاران رابطه معنی‌دار دارند؛ به طوری که همبستگی بین دل‌بستگی به مادر و کمال‌گرایی ناسازگاران $r=-0/432$ ، بین دل‌بستگی به پدر و کمال‌گرایی ناسازگاران $r=-0/389$ و بین دل‌بستگی به همسال و کمال‌گرایی منفی $r=-0/430$ است و همگی در سطح $p=0/001$ معنی‌دار هستند. علاوه بر این همه متغیرهای پیش‌بین با عملکرد تحصیلی رابطه معنی‌دار دارند. همبستگی میان دل‌بستگی به مادر و عملکرد تحصیلی $r=0/241$ ، دل‌بستگی به پدر و عملکرد تحصیلی $r=0/287$ و دل‌بستگی به همسال و عملکرد تحصیلی $r=0/277$ است که همگی در سطح $p=0/001$ معنی‌دار هستند.

برای بررسی همبستگی‌های چندگانه بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک، از روش آماری تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. برای این منظور، محاسبات رگرسیون چندگانه با استفاده از دو روش ورود مکرر (Enter) و روش مرحله‌ای (Stepwise) صورت گرفته است. جدول‌های ۳ و ۴ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی سازگاران را با روش ورود مکرر (Enter) و روش مرحله‌ای (Stepwise) نشان می‌دهند.

جدول ۳: ضرایب همبستگی چندگانه دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی

سازگاران با روش ورود مکرر (Enter)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (β) و (B)			نسبت F احتمال p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماری متغیرهای پیش‌بین
	3	2	1				
۵/۶۲	-	-	$\beta=۰/۴۱۶$ $B=۰/۱۷۶$ $t=۸/۴۸$ $p=۰/۰۰۱$	$F=۷۱/۹۸$ $p<۰/۰۰۱$	۰/۱۷۳	۰/۴۱۶	۱- دل‌بستگی به مادر
۳/۵۳	-	$\beta=۰/۱۸۵$ $B=۰/۰۷۹$ $t=۲/۸۷$ $p=۰/۰۰۴$	$\beta=۰/۲۹۵$ $B=۰/۱۲۴$ $t=۴/۵۶$ $p=۰/۰۰۱$	$F=۴۰/۸۸$ $p<۰/۰۰۱$	۰/۱۹۳	۰/۴۳۹	۲- دل‌بستگی به پدر
۰/۷۰۹	$\beta=۰/۱۹۱$ $B=۰/۰۸۲$ $t=۳/۳۵$ $p=۰/۰۰۱$	$\beta=۰/۱۳۲$ $B=۰/۰۵۶$ $t=۲/۰۲$ $p=۰/۰۴۴$	$\beta=۰/۲۳۴$ $B=۰/۰۹۹$ $t=۳/۵۴$ $p=۰/۰۰۱$	$F=۳۱/۸۱$ $p<۰/۰۰۱$	۰/۲۱۹	۰/۴۶۸	۳- دل‌بستگی به همسال

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه و با روش ورود مکرر، ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی سازگاران برابر $MR=۰/۴۶۸$ و ضریب تعیین

برابر $RS=0/219$ است که در سطح $p<0/001$ معنی‌دار است. بنابراین فرضیه اول تحقیق تأیید می‌شود. با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، مشخص شده است که حدود ۲۲ درصد واریانس متغیر کمال‌گرایی سازگاران به توسط متغیرهای پیش‌بین تبیین شده است.

جدول ۴: ضرایب همبستگی چندگانه دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی سازگاران به روش مرحله‌ای (Stepwise)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (β) و (B)			نسبت F احتمال p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماری متغیرهای پیش‌بین
	3	2	1				
۳۳/۳۶	-	-	$\beta=0/416$ $B=0/176$ $t=8/48$ $p=0/001$	$F=71/98$ $p<0/001$	0/173	0/416	۱- دلبستگی به مادر
۳۵/۲۸	-	$\beta=0/219$ $B=0/094$ $t=3/94$ $p=0/001$	$\beta=0/307$ $B=0/130$ $t=5/54$ $p=0/001$	$F=45/27$ $p<0/001$	0/209	0/458	۲- دلبستگی به پدر
۳۸/۸۶	$\beta=0/132$ $B=0/056$ $t=2/02$ $p=0/044$	$\beta=0/191$ $B=0/082$ $t=3/35$ $p=0/001$	$\beta=0/234$ $B=0/099$ $t=3/54$ $p=0/001$	$F=31/81$ $p<0/001$	0/219	0/468	۳- دلبستگی به همسال

همچنین با توجه به جدول ۴ و با روش مرحله‌ای مشاهده می‌شود که هر سه متغیر دلبستگی به مادر، پدر و همسال برای پیش‌بینی کمال‌گرایی سازگاران ضروری هستند ولی با توجه به مقادیر ضرایب رگرسیونی از لحاظ توان پیش‌بینی به ترتیب دلبستگی به مادر $\beta=0/416$ ($p=0/001$)، دلبستگی به همسال $\beta=0/219$ ($p=0/001$) و در نهایت دلبستگی به پدر $\beta=0/132$ ($p=0/044$)، توان پیش‌بینی بیشتری دارند.

جدول‌های ۵ و ۶ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی ناسازگارانه را با روش ورود مکرر (Enter) و روش مرحله‌ای (Stepwise) نشان می‌دهند.

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود، بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه و با روش ورود مکرر، ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی منفی برابر $MR = ۰/۵۰۴$ و ضریب تعیین $RS = ۰/۲۵۴$ است که در سطح $p < ۰/۰۰۱$ معنی‌دار است. بنابراین فرضیه دوم تحقیق نیز به اثبات می‌رسد. با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، مشخص شده است که حدود ۲۵ درصد واریانس متغیر کمال‌گرایی منفی توسط متغیرهای پیش‌بین تبیین شده است.

جدول ۵: ضرایب همبستگی چندگانه دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی ناسازگارانه با روش ورود مکرر (Enter)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (B) و (β)			نسبت F احتمال p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماری متغیرهای پیش بین
	3	2	1				
۳۳/۳۶	-	-	$\beta = -۰/۴۳۲$ $B = -۰/۱۶۸$ $t = -۸/۸۶$ $p = ۰/۰۰۱$	$F = ۷۸/۵۲$ $p < ۰/۰۰۱$	۰/۱۸۶	۰/۴۳۲	۱- دل‌بستگی به مادر
۳۵/۲۸	-	$\beta = -۰/۱۸۵$ $B = -۰/۰۷۲$ $t = -۲/۸۸$ $p = ۰/۰۰۴$	$\beta = -۰/۳۱۰$ $B = -۰/۱۲۱$ $t = -۴/۸۴$ $p = ۰/۰۰۱$	$F = ۴۴/۲۶$ $p < ۰/۰۰۱$	۰/۲۰۶	۰/۴۵۳	۲- دل‌بستگی به پدر
۳۸/۸۶	$\beta = -۰/۲۶۳$ $B = -۰/۱۰۴$ $t = -۴/۷۲$ $p = ۰/۰۰۱$	$\beta = -۰/۱۱۲$ $B = -۰/۰۴۴$ $t = -۱/۷۴$ $p = ۰/۰۸۲$	$\beta = -۰/۲۲۷$ $B = -۰/۰۸۸$ $t = -۳/۵۲$ $p = ۰/۰۰۱$	$F = ۳۸/۷۸$ $p < ۰/۰۰۱$	۰/۲۵۴	۰/۵۰۴	۳- دل‌بستگی به همسال

همچنین با توجه به جدول ۶ و با روش مرحله‌ای، مشاهده می‌شود که دلبستگی به مادر و همسال به تنهایی برای پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی کافی هستند. ولی با توجه به مقادیر ضرایب رگرسیونی β از لحاظ توان پیش‌بینی، دلبستگی به مادر برای پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی، توان بیشتری دارد. ضرایب رگرسیونی β برای دلبستگی به مادر $\beta = -0/432$ ($p = 0/001$) و برای دلبستگی به همسال $\beta = -0/286$ ($p = 0/001$) است. بنابراین دلبستگی به پدر در پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی نقش چندانی را ایفا نمی‌کند.

جدول ۶: ضرایب همبستگی چندگانه دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی ناسازگارانه با روش مرحله‌ای (Stepwise)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (β) و (B)		نسبت F احتمال p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماری متغیرهای پیش‌بین
	2	1				
۳۳/۳۶	-	$\beta = -0/432$ $B = -0/168$ $t = -8/86$ $p = 0/001$	$F = 78/52$ $p < 0/001$	0/186	0/432	۱- دلبستگی به مادر
۳۸/۰۹	$\beta = -0/286$ $B = -0/113$ $t = -5/28$ $p = 0/001$	$\beta = -0/289$ $B = -0/112$ $t = -5/34$ $p = 0/001$	$F = 56/31$ $p < 0/001$	0/248	0/498	۲- دلبستگی به همسال

جدول‌های ۷ و ۸ نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه برای دلبستگی به مادر، پدر و همسال با عملکرد تحصیلی را با روش ورود مکرر (Enter) و روش مرحله‌ای (Stepwise) نشان می‌دهند.

جدول ۷: ضرایب همبستگی چندگانه دل بستگی به مادر، پدر و همسال با عملکرد

تحصیلی با روش ورود مکرر (Enter)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (β) و (B)			نسبت F احتمال p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماری
	3	2	1				متغیرهای پیش بین
۱۰/۵۹	-	-	β=۰/۲۴۱ B=۰/۰۴۴ t= ۴/۶۰ p=۰/۰۰۱	F=۲۱/۱۷ p<۰/۰۰۱	۰/۰۵۸	۰/۲۴۱	۱- دل بستگی به مادر
۹/۴۸	-	β=۰/۲۲۷ ۰/۰۴۲ B= t= ۳/۳۰ p=۰/۰۰۱	β=۰/۰۹۲ ۰/۰۱۷ B= t= ۱/۳۴ p=۰/۱۸۰	F=۱۶/۳۵ p<۰/۰۰۱	۰/۰۸۷	۰/۲۹۵	۲- دل بستگی به پدر
۸/۳۸	β=۰/۱۷۱ B=۰/۰۳۲ t=۲/۸۰ p=۰/۰۰۵	β=۰/۱۷۹ B=۰/۰۳۳ t=۲/۵۶ p=۰/۰۱۱	β=۰/۰۳۸ B=۰/۰۰۷ t=۰/۵۴۱ p=۰/۵۸۹	F=۱۳/۷۴ p<۰/۰۰۱	۰/۱۰۸	۰/۳۲۸	۳- دل بستگی به همسال

همان‌طور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، بر اساس نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون چندگانه و با روش ورود مکرر، ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای دل بستگی به مادر، پدر و همسال با عملکرد تحصیلی برابر با $MR=۰/۳۲۸$ و ضریب تعیین برابر با $RS=۰/۱۰۸$ است که در سطح $p<۰/۰۰۱$ معنی دار است. بنابراین فرضیه سوم تحقیق نیز تأیید می‌شود. با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، مشخص شده است که حدود ۱۱ درصد واریانس متغیر عملکرد تحصیلی توسط متغیرهای پیش‌بین تبیین شده است.

جدول ۸: ضرایب همبستگی چندگانه دلبستگی به مادر، پدر و همسال با عملکرد تحصیلی با روش مرحله‌ای (Stepwise)

مقدار ثابت (a)	ضرایب رگرسیون (β) و (B)		نسبت F احتمال p	ضریب تعیین RS	همبستگی چندگانه MR	شاخص آماري
	2	1				متغیرهای پیش بین
۱۰/۰۸	-	$\beta=۰/۲۸۷$ $B=۰/۰۵۳$ $t= ۵/۵۵$ $p=۰/۰۰۱$	$F=30/83$ $P<0/005$	۰/۰۸۲	۰/۲۸۷	۱- دلبستگی به پدر
۸/۵۵	$\beta=۰/۱۸۰$ $B=۰/۰۴۳$ $t= ۳/۰۷$ $p=۰/۰۰۲$	$\beta=۰/۲۰۰$ $B=۰/۰۳۷$ $t= ۳/۴۲$ $p=۰/۰۰۱$	$F=۲۰/۵۱$ $p<۰/۰۰۱$	۰/۱۰۷	۰/۳۲۷	۲- دلبستگی به همسال

همچنین با توجه به جدول ۸ و با روش مرحله‌ای مشاهده می‌شود که دلبستگی به پدر و همسال به تنهایی برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی کافی هستند. ولی با توجه به مقادیر ضرایب رگرسیونی β از لحاظ توان پیش‌بینی، دلبستگی به پدر برای پیش‌بینی عملکرد تحصیلی، توان بیشتری دارد. ضرایب رگرسیونی β برای دلبستگی به پدر برابر $\beta = ۰/۲۸۷$ ($p = ۰/۰۰۱$) و برای دلبستگی به همسال برابر $\beta = ۰/۱۸۰$ ($p = ۰/۰۰۲$) است. بنابراین دلبستگی به مادر در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی نقش چندانی ایفا نمی‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که مشاهده شد، تمام فرضیه‌های همبستگی ساده بین متغیرهای پیش‌بین دلبستگی (به مادر، پدر و همسال) و متغیرهای ملاک (کمال‌گرایی مثبت و منفی و عملکرد تحصیلی) در

سطح $p < 0/001$ تأیید شدند. ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمالگرایی مثبت با روش ورود مکرر برابر $MR=0/468$ و در سطح $P < 0/001$ معنی دار است. از سوی دیگر مشخص شد که با روش مرحله‌ای هر سه متغیر برای پیش‌بینی کمالگرایی مثبت لازم هستند اما از لحاظ قدرت پیش‌بینی به ترتیب دلبستگی به مادر، دلبستگی به همسال و دلبستگی به پدر توان پیش‌بینی بیشتری دارند. همچنین با استفاده از روش ورود مکرر ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی منفی $MR=0/504$ است که در سطح $P < 0/001$ معنی دار است. همچنین با استفاده از روش مرحله‌ای مشخص شده است که تنها دلبستگی به مادر و همسال کمال‌گرایی منفی را پیش‌بینی می‌کنند که در این میان نقش دلبستگی به مادر در پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی بیشتر از دلبستگی به همسال است و نیز با استفاده از روش ورود مکرر ضریب همبستگی چندگانه برای ترکیب خطی متغیرهای دلبستگی به مادر، پدر و همسال با عملکرد تحصیلی برابر $MR=0/328$ است که در سطح $P < 0/001$ معنی دار است و با استفاده از روش مرحله‌ای معلوم شد که تنها دلبستگی به پدر و همسال عملکرد تحصیلی را پیش‌بینی می‌کنند که در این میان نقش دلبستگی به پدر در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی بیشتر از دلبستگی به همسال است. بنابراین آنچه که در ادامه می‌آید تبیین این یافته‌هاست.

همان طور که در جدول ۳ مشاهده شد، فرضیه اول تحقیق تأیید می‌شود؛ یعنی بین دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی مثبت رابطه‌ای چندگانه برقرار است. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه با پژوهش‌های لاول و لیمک (۲۰۰۹)، اسپیرس نیومیستر و فینچ (۲۰۰۶)، رایس و میرزاده (۲۰۰۰) و بشارت و همکاران (۱۳۸۳) هم‌خوانی دارد. از سوی دیگر در جدول شماره ۴ مشخص شده است که با روش مرحله‌ای هر سه متغیر برای پیش‌بینی کمال‌گرایی مثبت لازم هستند اما از لحاظ قدرت پیش‌بینی به ترتیب دلبستگی به مادر، دلبستگی به همسال و دلبستگی به پدر توان پیش‌بینی بیشتری دارند و این یافته می‌تواند تأییدی بر نظریه فروید باشد

که بیان می‌کند کودکان نیروی لیبیدویی خود را صرف اشیایی می‌کنند که نیازهای اولیه آن‌ها را برآورده می‌کند. به همین خاطر، مادر مهمترین شخص برای آن‌هاست و نقشی بیشتر از پدر در سلامت روانی آن‌ها ایفا می‌کند.

بر اساس نظر بالبی (۱۹۸۰)، کودکانی که والدین پاسخگو و حساسی دارند به دیگران اعتماد کرده و همچنین خود را ارزشمند می‌دانند بنابراین مدل درون‌کاوی مثبتی از خود و دیگران تشکیل می‌دهند و همین مدل درون‌کاوی مثبت است که سبب ایجاد دلبستگی ایمن در آنان می‌شود و این دلبستگی ایمن خود زمینه‌ساز بسیاری از خصوصیات مثبت روانی در آن‌هاست. بنابراین به نظر می‌رسد با توجه به این که مادر در این فرهنگ مراقب اصلی و پاسخگوی نیازهای فوری فرزندان است به احتمال زیاد نقش مهمتری در سلامت روان آن‌ها ایفا می‌کند. همچنین، به دلیل این که این دانش‌آموزان در سن نوجوانی قرار دارند و از ویژگی‌های این سن تمایل به گروه و استقلال از خانواده است، شاید به همین علت باشد که همسالان نقش مهمتری نسبت به پدر در پیش‌بینی کمال‌گرایی سازگارانه ایفا می‌کنند.

همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده شد، فرضیه دوم تحقیق نیز تأیید می‌شود. یعنی بین دلبستگی به مادر، پدر و همسال با کمال‌گرایی منفی رابطه چندگانه وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه نیز با پژوهش‌های لاول و لیمک (۲۰۰۹)، اسپیرس نیومیستر و فینچ (۲۰۰۶)، رایس و میرزاده (۲۰۰۰) و بشارت و همکاران (۱۳۸۳) همخوانی دارد. همچنین با توجه به جدول ۶ مشخص شده است که تنها دلبستگی به مادر و همسال کمال‌گرایی منفی را پیش‌بینی می‌کند که در این میان نقش دلبستگی به مادر در پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی بیشتر از دلبستگی به همسال است. با توجه به مقادیر ضرایب رگرسیونی (β) دلبستگی به پدر در پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی بسیار ناچیز است و یا به عبارتی، نقشی در پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی ایفا نمی‌کند. این یافته تأییدی بر دو رویکرد رفتارگرایی و روان‌کاوی است که تغذیه را شرط اولی می‌دانند که والدین و نوزادان به کمک آن، پیوندهای عاطفی با یکدیگر برقرار می‌کنند. به همین خاطر

مادر نقش مهم‌تری از پدر در پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی ایفا می‌کند. علاوه بر این، همان طور که قبلاً نیز گفته شد به نظر می‌رسد به دلیل پاره‌ای از مسایل اجتماعی و فرهنگی از قبیل توسعه نیافتگی و بیکاری فراوان در بین جمعیت فعال این استان که زمینه‌ساز مهاجرت پدران به استان‌های دیگر جهت امرار معاش خانواده می‌شود، پدر کمتر به صورت یک موضوع دل‌بستگی پایدار برای فرزندان تبدیل می‌شود و این امر می‌تواند توجهی برای نقش کمتر پدر در پیش‌بینی کمال‌گرایی منفی باشد.

گفته شد که بر اساس نظر بالبی (۱۹۸۰) کودکان به کسانی دل‌بسته می‌شوند که احساس امنیت عاطفی را در آن‌ها ایجاد می‌کنند، چون همسالان مهمترین گروهی هستند که نوجوان با آن‌ها در ارتباط است و به عبارتی، آنان هستند که معیارهای مشروط پذیرش توسط گروه را پی‌ریزی می‌کنند، و با توجه به نکته‌ای که در بالا آمد یعنی موضوع مهاجرت پدران، مادران نقشی بیشتر از پدر در زندگی نوجوان ایفا می‌کنند، یعنی نوجوان احتمالاً بیشتر با همسالان خود همانند سازی کرده و از آنان تأثیر می‌پذیرد. هرچه این معیارها که از جانب دوستان به فرد القا می‌شوند کمتر یا به عبارتی واقع‌بینانه‌تر باشند، کمتر فرد را در معرض کمال‌گرایی منفی و عاطفه منفی ناشی از آن قرار می‌دهند.

همان طور که در جدول ۷ مشاهده شد، فرضیه ۳ تحقیق نیز تأیید می‌شود؛ یعنی بین دل‌بستگی به مادر، پدر و همسال با عملکرد تحصیلی رابطه چندگانه وجود دارد. نتایج حاصل از آزمون این فرضیه با پژوهش‌های لی و همکاران (۲۰۰۶) و آتش‌روز و همکاران (۱۳۸۷) همخوانی دارد. همچنین، با توجه به جدول ۸ و با استفاده از روش مرحله‌ای، مشخص شده است که تنها دل‌بستگی به پدر و همسال عملکرد تحصیلی را پیش‌بینی می‌کند که در این میان نقش دل‌بستگی به پدر در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی بیشتر از دل‌بستگی به همسال است. با توجه به مقادیر ضرایب رگرسیونی (β)، سهم دل‌بستگی به مادر در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی ناچیز

است و در این روش حذف شده است؛ یعنی نقشی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی ایفا نمی‌کند و این یافته اخیر با پژوهش دوچسن و لاروس (۲۰۰۷) همخوانی دارد.

تبیینی که برای این فرضیه وجود دارد این است که احساس امنیتی که نوجوان در خانواده و در روابط با دوستان دارد، احتمالاً سبب می‌شود که نوجوان به دیگران اعتماد کرده و روحیه کمک‌طلبی را در خود پرورش دهد و شاید همین حس کمک‌طلبی باشد که آنان را در امر تحصیل نیز موفق می‌سازد (لی، هامان و لی، ۲۰۰۷). افزون بر این احتمال بیشتری دارد که آن‌ها اهداف تبحری را برای خود برگزیده و از اهداف عملکردی بگریزند و این امر خود موفقیت تحصیلی آن‌ها را بیشتر خواهد کرد (ماس^۱ و لارنت^۲، ۲۰۰۱). همچنین دانش‌آموزانی که روابط دلبستگی ایمنی با والدین و دوستان خود دارند، عزت نفس بیشتری داشته و شاید این عزت نفس بالا نیز آن‌ها را در عملکرد تحصیلی یاری دهد (گومز^۳ و مک‌لارن^۴، ۲۰۰۷).

علاوه بر این، در این فرهنگ به دلیل آن‌که مادر به خاطر مسائل فرهنگی کمتر از پدر و همسالان رفتارهای خارج از منزل فرزند مانند عملکرد تحصیلی را تحت نظر دارد، ممکن است دلبستگی به پدر، همسال و معلم، نقش مهم‌تری از دلبستگی به مادر در بهبود عملکرد تحصیلی دانش‌آموز داشته باشد. نکته دیگر این که آزمودنی‌های این پژوهش فقط دانش‌آموزان پسر بودند و بنابراین، ممکن است برای دانش‌آموزان دختر این نتایج متفاوت باشد زیرا احتمال دارد که همانندسازی با پدر سبب شود که نوجوان در زمینه تحصیلی از او تأثیر بیشتری بپذیرد.

علاوه بر این، تبیینی که برای فقدان کارآمدی دلبستگی به مادر در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی می‌تواند وجود داشته باشد این است که ارتباطات دلبستگی ایمن با مادر، احتمالاً به

1- Moss

2- Laurent

3- Gomes

4- McLaren

نوجوان کمک می‌کند تا ادراکات مثبتی از توانایی‌های خود برای یادگیری و دوست‌یابی پرورش دهد (دوجسن و لاروس، ۲۰۰۷). بنابراین ممکن است که دلبستگی به طور مستقیم بر عملکرد تحصیلی تأثیر نگذارد و بلکه دلبستگی بر ادراک فرد از توانایی‌هایش تأثیر مثبت گذاشته و احتمالاً همین ادراک فرد از توانایی‌های خود، ارتباط مثبتی با عملکرد تحصیلی داشته باشد.

محدودیت‌ها و پیشنهادها

با توجه به این که این پژوهش بر روی دانش‌آموزان پسر سال اول دبیرستان‌های شهر ایلام اجرا شده، باید در تعمیم نتایج به سایر مقاطع تحصیلی و شهرهای دیگر احتیاط را در نظر گرفت. همچنین این پژوهش دارای محدودیت از لحاظ جنسیت است بنابراین پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌هایی از این دست بر روی دختران و سایر مقاطع و شهرها انجام شود. از سوی دیگر پیشنهاد می‌شود که آموزش‌هایی در مقاطع پایین تحصیلی حتی مهدکودک‌ها برای والدین درباره انواع دلبستگی و تاثیرات آن‌ها بر ویژگی‌های شخصیتی کودکان و سلامت روانی آن‌ها برگزار شود.

پیشنهادهای کاربردی:

- ۱- به والدین پیشنهاد می‌شود که نیازهای کودکان خود را در اولویت قرار دهند.
- ۲- به والدین و معلمان که افراد مهم در زندگی دانش‌آموز هستند، پیشنهاد می‌شود که تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان را مد نظر قرار دهند و شرایط لازم برای ایجاد انگیزش درونی را که موجب می‌شود دانش‌آموز خود به تقلا و کوشش بپردازد، در او ایجاد کند.
- ۳- والدین و معلمان باید بکوشند با ایجاد شرایط سالم از نظر روانی در خانه و مدرسه، از طریق پذیرش دانش‌آموزان و دوست داشتن آن‌ها بدون توجه به عملکردشان، بسیاری از تمایلات کمال‌گرایانه دانش‌آموزان را کاهش دهند.

- ۴- به والدین پیشنهاد می‌شود که با احترام گذاشتن به استقلال نوجوانان و با دلایل منطقی از دوست‌یابی‌های مخرب آن‌ها جلوگیری کنند.
- ۵- به والدین توصیه می‌شود که زمینه لازم برای برقراری روابط صمیمانه و پذیرا را در خانه فراهم کنند.

منابع

۱. آتش روز، بهروز؛ پاکدامن، شهلا و عسگری، علی. (۱۳۸۷). پیش‌بینی پیشرفت تحصیلی از طریق میزان دلبستگی. فصلنامه خانواده‌پژوهی، سال چهارم، شماره ۱۴، ۲۰۳-۱۹۳.
۲. برون، سیما. (۱۳۸۵). مقایسه دلبستگی (به مادر، پدر و همسال) و سازگاری فردی-اجتماعی در سنین مختلف نوجوانی (از اواخر کودکی تا اواسط نوجوانی) در دانش‌آموزان شهرستان اهواز. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
۳. بشارت، محمد علی؛ جوشن لو، محسن و میر زمانی، سید محمود. (۱۳۸۳). رابطه‌ی سبک‌های دلبستگی و کمال‌گرایی مثبت و منفی. مجله علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، دوره اول، شماره اول، ۷۹-۶۳.
۴. عبادی، غلامحسین و معتمدین، مختار (۱۳۸۶). بررسی رابطه ولی-فرزندی، ابراز وجود و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان پسر دوره متوسطه شهر تبریز. تازه‌ها و پژوهش‌های مشاوره، دوره هفتم، شماره ۲۳، ۱۱۵-۹۷.
۵. محمود علیلو، مجید. (۱۳۸۵). کمال‌گرایی، صفات شخصیتی و الگوهای رفتار والدینی درک شده در افراد وسواسی-اجباری و ارسی‌کننده. فصلنامه روانشناسی دانشگاه تبریز، سال اول، شماره ۲ و ۳، ۲۵۲-۲۲۹.

۶. نجاریان، بهمن، عطاری، یوسفعلی و زرگر، یدالله. (۱۳۸۰). ساخت و اعتباریابی مقیاس کمال گرایی اهواز. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، دوره سوم، شماره ۳ و ۴، ۴۳-۵۸.
7. Armsden, B. N. & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: Individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 16, 427-454.
8. Bottonari, K. A., Roberts, J. E., Kelly, M. A. R., Kashdan, T. B., & Ciesla, J. A. (2007). A prospective investigation of the impact of attachment style on stress generation among clinically depressed individuals. *Behavior Research and Therapy*, 45, 179-188.
9. Bowlby, J. (1980). Attachment and loss (vol. 3). New York: Basic Books.
10. Burns, D. D. (1980). The perfectionists script for self-defeat. *Psychology Today*, 14, 34-52.
11. Cook, L. C., & Kearney, C. A. (2009). Parent and youth perfectionism and internalizing psychopathology. *Personality and Individual Differences*, 45, 325-330.
12. Duchesne, S., & Larose, S. (2007). Adolescent parental attachment and academic motivation and performance in early adolescence. *Journal of Applied Social Psychology*, 37, 1501-1521.
13. Enns, M. W., & Cox, B. (2002). The nature and assessment of perfectionism: A critical analysis. In G. L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 33-62). Washington, DC: American Psychological Association.
14. Fass, M. E., & Tubman, J. G. (2002). The influence of parental and peer attachment on college students academic achievement. *Psychology in the Schools*, 39, 561-573.
15. Flett, G. L., & Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and maladjustment: An overview of theoretical, definitional, and treatment issues. In G. L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 5-32). Washington, DC: American Psychological Association.

16. Frost, R. O., Marten, P. A., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimension of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449-478.
17. Gomes, R., & McLaren, S. (2007). The inter-relations of mother and father attachment, self-esteem, and aggression during late adolescence. *Aggressive Behavior*, 33, 160-169.
18. Lee, P. L., Hamman, D., & Lee, C. C. (2007). The relationship of family closeness with college students self-regulated learning and school adjustment. *College Student Journal*, 41, 779-787.
19. Lee, P. L., Hamman, D., & Wang, C. L. (2006). The influence of family closeness on self-regulated learning and school adjustment. The 4th Hawaii International Conference on Education. Hawaii, 2006: Selected conference paper for presentation.
20. Lowell, S., & Limke, A. (2009). Adult romantic attachment and types of perfectionism. *Journal of Scientific Psychology*, 18-23.
21. Moss, E., & St-Laurent. (2001). Attachment at school age and academic performance. *Developmental Psychology*, 37, 863-874.
22. Prior, V., & Glaser, D. (2006). Understanding attachment and attachment disorders. Theory, evidence, and practice. London: Jessica Kingsley Publishers.
23. Rice, K. G., & Mirzadeh, S. A. (2000). Perfectionism, attachment, and adjustment. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 238-250.
24. Sassaroli, S., & Ruggiero, G. M. (2005). The role of stress in the association between low self-esteem, perfectionism, worry, and eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 37, 135-141.
25. Speirs Neumeister, K. L., & Finch, H. (2006). Perfectionism in high-ability students: Relation precursors and influences on achievement motivation. *Gifted Child Quarterly*, 50, 238-251.
26. Stoeber, J., Otto, K., & Stoll, O. (2004). Mehrdimensionales Inventar zu Perfektionismus im Sport (MIPS) [Multidimensional Inventory of Perfectionism in Sport (MIPS)]. In: J. Stoeber, K. Otto, E. Pescheck, & O. Stoll, Skalendokumentation "Perfektionismus im Sport" (Hallesche Berichte zur Pädagogischen Psychologie no. 7, pp.

4-13). Halle/Saale, Germany: Martin Luther University of Halle, Department of Educational Psychology.

27. Stoeber, J., & Rambow, A. (2007). Perfectionism in adolescent school students: Relations with motivation, achievement, and well-being. *Personality and Individual Differences*, 42, 1379-1389.

28. Stoeber, J., Otto, K., Pescheck, E., Becker, C., & Stoll, O. (2007). Perfectionism and competitive anxiety in athletes: Differentiating striving for perfection and negative reaction to imperfection. *Personality and Individual Differences*. doi:10.1016/j.paid.2006.09.006.